

TOKAT İLİ TURHAL İLÇESİNDE SEÇİLMİŞ BİR ELMA İŞLETMESİNİN SÜREĞEN BÜTÇELEME YÖNTEMİ İLE PLANLANMASI

Metin AKAY

*Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü Araştırma
Görevlisi*

Cengiz ÇAKIR

Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Ana Bilim Dalı Profesörü

ÖZET

Çalışmanın amacı, süreğen bütçeleme yönteminin esaslarını bir örnek olay çerçevesinde açıklamaktır.

İşletmelerin planlanması ve kontrolü amacıyla kullanılabilen süreğen bütçeler, uzun yılları kapsayan bitkisel üretim programlarının fiziki ve mali niteliklerinin ifadesidir.

Kaynakların verimli kullanılmasında en ekonomik alternatifin seçilmesinde yol gösteren süreğen bütçeleme durumları, çeşitli yatırım alternatiflerinin herbirinin benimsenmesinden kaynaklanan umulan nakit akışlarının temel bir nakit akışı ile karşılaştırılması esasına dayanır.

PLANING OF A SELECTED APPLE FARM IN TURHAL COUNTY OF TOKAT PROVINCE BY MEANS OF INTERTEMPORAL BUDGETING METHOD (*)

ABSTRACT

The main purpose of the study is to describe the essentials of Intertemporal Budgeting Method within a framework of a case study.

Intertemporal budgets, which are the statements of the physical and financial characteristics of a cropping programme that extend over several years, may be used for both farm planning and control. Intertemporal planning situations involve the comparison of the cash flows expected to result from the adoption of investment alternatives, with a base cash flow

* Milli Produktivite Merkezince Desteklenmiştir

in order to decide the optimum economic alternative which will increase the resource productivity.

GİRİŞ

Ülkemiz açısından önemli bir sektör niteliğindeki tarımda, mevcut kaynakların rasyonel kullanımı konusu özellikle üzerinde durulması gereken bir husustur. Kaynakların verimliliğinin en üst düzeyde gerçekleştirilmesinin, sosyo-ekonomik bir ünite niteliğindeki tarım işletmelerinin, bilimsel açıdan hassas tekniklerle planlanması ve kontrolünün sağlanmasıyla mümkün olabileceği bilinmektedir.

Şimdiye kadar birçok tarımsal işletme planlama teknikleri, değişen sınırlılıkların göz önüne alınmasıyla, Türk tarımının hizmetine sunulmuştur. Bu çalışmada çok yıllık bitkisel üretim programlarının planlanmasında, ülkemiz açısından yeni bir yöntem niteliğindeki, Süreğen Bütçeleme Yöntemi'nin (Intertemporal Budgeting) esaslarının aktarılması ve bir örnek olay çerçevesinde daha anlaşılır duruma getirilmesi amaçlanmıştır. Uzmanlaşmış bir kesime hitap etmeyi başararak bu yöntemin varlığını duyurmanın önemi açıktır.

MATERYAL VE YÖNTEM

Özünde bir yöntem uyarlama amacına yönelik olan bu araştırma Süreğen Bütçeleme Yöntemi ile ilgili kuramsal çalışmalara ve bir örnek olaya dayanmaktadır. Konu seçiminin sonra TÜBİTAK ile işbirliği yapılarak literatür taraması yapılmış olup A.B.D. DIALOG veri tabanı da dahil olmak üzere yapılan tarma sonucunda 10 yıllık bir dönemde adı geçen yöntemin tarıma uygulanışını kapsayan araştırmaya rastlanmamıştır. Yöntemin kuramsal esasları temel referans kitaplarından yararlanılarak ortaya konmuş ve ekonominin diğer kesimlerindeki uygulamalar göz önünde tutularak örnek olay incelemesi gerçekleştirilmiştir.

Bu amaçla Tokat Tarım İl Müdürlüğü ile işbirliği yapılarak örnek işletme seçilmiştir. Bölgede elma yetiştirme tekniği ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Seçilen elma işletmesinin ekonomik yapısı ve faaliyet sonuçlarını ortaya koymak amacıyla bir anket yapılmıştır. Ankette, ele alınan işletme ile ilgili ayrıntılı verileri saptamaya elverişli olacak biçimde özel olarak hazırlanmış bir anket formu kullanılmıştır.

Elde edilen bilgiler çerçevesinde işletmenin mevcut durumu ortaya konmuş ve süreğen bütçeleme yöntemi kapsamında alternatif bir üretim programı olarak gelişim durumu belirlenmiştir. Mevcut meyve bahçesinin sıra aralarına birer fidan daha dikmek suretiyle bahçedeki ağaç sayısının iki katına çıkarmak teknik açıdan uzmanlarca mümkün görüldüğünden bu biçimdeki yetiştiriciliğin masraf ve gelirleri ayrıca hesaplanarak analizler gerçekleştirilmiştir.

Yıllar itibarıyla temel nakit akışı ve alternatif nakit akışı belirlendikten sonra söz konusu nakit akışları zaman faktörü göz önüne alınarak karşılaştırılmıştır. Karşılaştırmada indir-

genmiş nakit akımı tekniği dikkate alınmış ve net bugünkü değer ölçütü kullanılmıştır.

Net bugünkü değer hesapları eşit yıllıklara çevrilerek sabit yıllık gelirlere ulaşılmıştır. Böylece alternatif üretim programının temel durumla karşılaştırılması sağlanmıştır.

Temel durum ve gelişme durumu için iç karlılık oranları da hesaplanarak yatırım projelerinin değerlendirilmesinde yaygın olarak kullanılan bu yöntemle süreğen bütçeleme yönteminin karşılaştırılma imkanı yaratılmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Süreğen nakit akışlarının değerlendirilmesinde kullanılan formül şu şekildedir.

$$NPV = \sum_{t=1}^T CB_t / (1+r)^t + TV / (1+r)^T$$

CB_t: t yılına ait nakit akışını

r: iskonto haddini

TV: uç değeri ifade etmektedir.

Üretim programlarının karşılaştırılmasında temel durumu ve gelişim durumuna ait net bugünkü değerler sırasıyla 129 784 733 TL. ve 180 396 369 TL. dir. Net bugünkü değer hesaplarının eşit yıllıklara çevrilmesiyle elde edilen sabit yıllık gelirler sırasıyla 12 978 373 TL ve 18 039 637 TL. dir. Görüldüğü üzere gelişim durumunun sabit yıllık geliri temel durumdakinden % 39 daha fazladır. Yapılan analizler çerçevesinde yöneticinin gelişim durumunu benimsemesinin uygun olacağı sonucu çıkarılmaktadır.

Yatırım projelerinin değerlendirilmesinde en çok kullanılan yöntemlerden biri iç karlılık oranıdır. İç karlılık oranı; yatırımın ekonomik ömrü boyunca sağlayacağı net nakit akışlarının toplam bugünkü değerini sıfır yapan indirgeme oranıdır. Temel duruma ait iç karlılık oranı % 54,68, gelişim durumunun iç karlılık oranı % 55,45 bulunmuştur. İç karlılık oranları arasındaki fark çok belirgin olmamakla birlikte elde edilen sonuçlar süreğen bütçeleme yöntemi ile bulunan neticeye paralellik arz etmektedir.

SONUÇ

Süreğen Bütçeleme Yöntemi tarım işletmelerinin planlanması ve kontrolü amacıyla kullanılacak ve uzun yılları kapsayan bitkisel üretim programlarında başarıyla uygulanabilecek ve objektif sonuçlar alınabilecek olan bir yöntemdir.

Günümüzde tarım işletmelerinin planlanması konusunda yapılan çalışmalar gelişme içersindedir. Tarımsal işletme planlama tekniklerinin geliştirilmesinde üzerinde durulan

noktalar, bu tekniklerin doğru karar almaya, en karlı işletme planını elde etmeye olanak sağlayacak kadar hassas, farklı yorumlara yol açmayacak kadar objektif ve güvenilir olmalarıdır.

Kaynakların verimli kullanılmasının çok önemli olduğu tarım işletmelerimizde, Süreğen Bütçeleme Yönteminin uygulanmasıyla çok yıllık yatırım kararları sağlıklı bir şekilde alınabilir.

LİTERATÜR

1. ARAS, Ali; Tarım Muhasebesi, E.Ü. Ziraat Fakültesi Yayınları No: 486, 323, Bornova-İzmir, 1986.
2. ARAS, Ali; "Tarımsal İşletme ve Planlama Tekniklerinde Kaydedilen Son Gelişmeler", "Sevk ve İdare Dergisi, 15, İstanbul, Temmuz, 1973.
3. ÇAKIR, Cengiz; "Ödemiş Ova Köylerinde Sulu Ziraat Yapan İşletmelerin Ekonomik Yapısı ve Faaliyet Sonuçları", Basılmamış Doktora Tezi, 13. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi, İzmir, 1971.
4. DUDMAN, R.; "The Methodology of Research in Agricultural Economics", Journal of Agricultural Economics, Vol. XV, 572, 1963.
5. RAE, N. Allan; Crop Management Economics, Granada Publishing Ltd. Technical Books Division, 301-324, New Zealand, 1977.